త్రిగుణాలు- భగవద్గీత

Dr S. Ramadevi
Associate professor in Sanskrit
Sri Ramachandra Arts and Science College, Hyderabad

.

సత్వం రజస్తమ ఇతి గుణాః ప్రకృతి సంభవాః। అంటుంది ఉపనిషత్సారమైన భగవద్గీత. ఈ వాక్యం ఎంత పెద్ద సత్యాన్ని ఆవిష్కరిస్తున్నదో, అంతకన్నా పెద్ద విషయాన్ని, ఆశ్చర్యకరమైనదీ, మనం జీర్ణించుకోలేనిదీ అయిన ఇంకొక ముఖ్య విషయాన్ని శ్లోకం రెండో పాదం బయటపెడుతున్నది. మనం, మనుషులం, పుట్టడంతోనే సంకెళ్ళతో పుడుతున్నామట . - నిబధ్నంతి దేహే దేహినమవ్యయమ్. ఈ సత్వరజస్తమో గుణాలు అవ్యయమైన దేహిని దేహంలో బంధిస్తున్నాయట. ఆత్మ నిత్యమూ, సత్యమూ, చైతన్యమూ అయినప్పటికీ మాయ లేక ప్రకృతి కారణంగా మన చేత తెలియబడక ఎప్పటికీ ఈ దేహంలో బందీలం గా మిగులుతున్నాము. మనల్ని ప్రపంచంలో పడేసేదీ, ఈ ప్రపంచంలో ప్రవర్తింపచేసేదీ, చివరికి ఈ ప్రపంచాన్నించి విడిపించేదీ కూడా ఈ త్రిగుణాలే అనీ, మనం ప్రయత్నించి ఈ త్రిగుణాలమీద పట్టు సాధించి ఈశ్వరుణ్ణి చేరవలెనని, అప్పుడే పునరావృత్తి రహిత స్థితి (తిరిగి ఈ లోకం లోకి రానవసరంలేని స్థితి)కలుగుతుందని భగవానుడు తిరిగి తిరిగి చెప్తూ ఉంటాడు అలుపు లేకుండ.

గుణం అంటే తాడు అని అర్థం సంస్కృతంలో. త్రిగుణాలు మూడూ మనల్ని కట్టేసే మూడు తాళ్ళు. భగవద్గీతలో ఒక అధ్యాయమంతా ఈ త్రిగుణాలమీద వివరణనే. శ్రీకృష్ణ భగవానుడు గుణత్రయవిభాగయోగమన్న పేరుతో పధ్నాలుగో అధ్యాయంలో ఈ త్రిగుణాత్మకమైన ప్రకృతిని, ఈ త్రిగుణాల లక్షణాలను, ఈ త్రిగుణాలు ప్రతి మనిషిలో ఎట్లా ఉంటాయి, ఏ ఏ పాళ్ళలో ఉంటే ఆ మనుషుల ప్రవృత్తి ఎట్లా ఉంటుంది అన్న విషయాన్ని దాదాపు ఇరవై ఏడు శ్లోకాలలో మహా విపులంగా స్పష్టంగా అర్జునుడికి వివరిస్తాడు. . ఈ త్రిగుణాలు మానవులం మన నిత్య జీవితంలో ప్రవృత్తి నివృత్తి అన్న రెండు విధాలైన ధర్మాలను నిర్వర్తించడం లో ఎటువంటి పాత్ర పోషిస్తాయి అన్న విషయాన్ని కూడా వివరంగా చెప్పిన భగవంతుడు అర్జునుణ్ణి నిస్త్రైగుణ్యం అలవరుచుకోమంటాడు. భగవద్గీత ప్రధానంగా చెప్పేది జన్మరాహిత్యానికి మానవులం ఏం చేయాల్సి ఉంటుంది, ఏ బంధాలను దాటవలసి ఉంటుంది అనే కదా. అయితే, ముందు మనిషికి తనెట్లా బద్ధుడవుతున్నాడో తెలిస్తేనే కదా విముక్తుడవడానికి ప్రయత్నించగలడు.

సత్వ రజస్తమస్సులనే ఈ మూడు గుణాలు మనలోనే ఉంటూ, మన వ్యక్తిత్వాన్ని నిర్మిస్తాయి. ఏ గుణం ఎక్కువగా ఉంటుందో దానిని బట్టి మానవుల ప్రవర్తన ఉంటుంది. మనిషి సంఘజీవి. సంఘం నిరామయంగా ఉండాలంటే అది మంచి వ్యక్తుల కారణంగానే సాధ్యమవుతుంది. తన యొక్క ఉనికి, అస్తిత్వం సంఘం యొక్క ఉనికి అస్తిత్వానికి కారణం అన్న సత్యాన్ని గుర్తెరిగి వ్యక్తులు ప్రవర్తిస్తే అప్పుడు ఆ సమాజం సమాజంలాగా ఉండగలదు. లేకపోతే సమాజం "సమజం" అవ్వగలదు. అట్లా కాకుండ

చూసుకోవలసిన బాధ్యత ప్రతి ఒక్కరిది. అందుకుగాను దోహదపడేది ఈ మూడు గుణాల గురించిన అవగాహన. ఈ త్రిగుణాలపై ధ్యానం ఉంచి, అందరికి ఆరోగ్యకరమైన ఆమోదయోగ్యమైన వాతావరణం నెలకొల్పాలంటే సత్వగుణాన్ని పెంపొందించుకుని రజోగుణాన్ని అధీనంలో ఉంచుకుని, తమోగుణాన్ని అధిగమించగలిగితేనే సాధ్యపడుతుంది. బుద్ధిజీవులమైన మానవులలో అటువంటి ఎరుకను కలిగించగలవాడు గురువు. అందుకే అవతార పురుషులయిన రామ, కృష్ణులకు కూడా వెన్నుదన్నుగా వశిష్ఠ విశ్వామిత్ర మొదలైన గురువులు . నా ఈ వ్యాసంలో సంఘం నిర్మాణానికి, వ్యష్టిగా ఎదిగి మనిషి సమిష్టి నిర్మాణానికి సరైన గురువు ఆవశ్యకత గురించి, ప్రత్యేకించి విశ్వామిత్ర ఋషి వాల్మీకి రామాయణంలో, మరియు రామాయణ కల్పవృక్షంలో వర్ణించబడిన విశ్వామిత్రుడి పాత్ర పరిచయం ప్రధానంగా తీసుకోవడం జరిగింది.

- మనలోపల దాగి ఉన్న చెడుపై వెలుగును ప్రసరింపచేసి, జ్ఞానంతో కడగేయాలి. వివేకమనే కత్తి ఝళిపించి అహంకారం మమకారం. లోపించిన కారణంగా, అదుపులో పెట్టుకోగలిగిన అవసరాన్ని గుర్తించి కూడా అవలంబించక పోవడంతో వ్యవస్థ లో ఎటువంటి దుర్భరమైన పరిస్థితులను ఎదుర్కోవలసి ఉంటుంది అన్న విషయం ప్రధానంగా చర్చించబడుతుంది.

-ముందుగా సత్వ గుణం ఉన్న మనిషి ఎట్లా ఉంటాడు, ఏం చేస్తాడు, ఏం చేస్తే తనకీ, తనుంటున్న సమాజానికి స్వస్థత, సుఖం, శాంతి, చివరగా జననమరణ చక్రం నుండి విముక్తి దొరుకుతుందో, భగవద్గీతననుసరించి చర్చించడం,

- రజో గుణం ఉన్న మనిషి లక్షణాలేంటి, ఆ వ్యక్తి చేసే పనులు లేక ఇతరులను ప్రేరేపించి చేసే పనులు అతనికీ/ఆమెకీ ఎట్లా వ్యక్తి ప్రయోజనకరంగ లేక విధ్వంసకంగా ఉండగలవు అన్న విషయం చర్చించడం,

- అట్లాగే తమో గుణం లక్షణాలేంటి, ఆ గుణాలు ఉన్న వ్యక్తి తనకూ, సమాజానికీ కూడా ఏవిధంగా నష్టం కలిగిస్తాడు అన్న చర్చ ప్రధానమైన అంశాలు.

సత్వ గుణం -

భగవానుడంటున్నాడు- సత్వంనిర్మలమైనది. అందుకే ప్రకాశకము,

నిరుపద్రవము.

"తత్ర సత్వం నిర్మలత్వాత్ ప్రకాశమనామయమ్,
సుఖసంగేన బధ్నాతి జ్ఞాన సంగేన చాఽనఘ."(6)

సత్వగుణం మనిషికి సుఖాన్ని కలిగిస్తుంది. సత్వం వలన జ్ఞానం కలుగుతుంది. ("సత్వం సుఖే సంజయతి ".9) మనిషిలో నవద్వారాలలో ప్రకాశం వెలిగినపుడు అతనిలో సత్వగుణం వృద్ధిచెందినదనీ, ("సర్వద్వారేషు దేహేఽస్మిన్ ప్రకాశ ఉపజాయతే, జ్ఞానం యదా తదా విద్యాత్ వివృద్ధం సత్వమిత్యుత" 11); అతని పుణ్యకర్మలవలన నిర్మలమైన సాత్వికమైన స్వభావం స్థిరపరుచుకోగలడని (" కర్మణః సుకృతస్యాహుః సాత్వికం నిర్మలం ఫలమ్, 16);

సత్వగుణం అధికంగా ఉన్నపుడు మరణిస్తే ఉత్తమజ్ఞానులు వెళ్ళే అమలలోకాలకు వెళ్తాడు ("యదా సత్వే ప్రవృద్ధే తు ప్రలయం యాతి దేహభృత్ , తదోత్తమవిదాం లోకానమలాన్ ప్రతిపద్యతే" . 14); సత్వం వలననే జ్ఞానం పుడుతుంది ("సత్వాత్సంజాయతే జ్ఞానం". 17), సత్వ గుణ సంపన్నులు దేవలోకాలలో పుడుతారు ("ఊర్థ్వం గచ్ఛంతి సత్వస్థా".18) అని.

రజోగుణం గురించిన వివరణ-

రజస్సు రాగాత్మకమైనదట. . ("రజో రాగాత్మకం విద్ధి " 7)అది కోరికను, ఆసంగాన్ని పుట్టిస్తుంది; (" తృష్ణాఽసంగ సముద్భవమ్ ". 7); ఈ రజోగుణం

మనిషిని పనులు చేయడానికి ప్రేరేపించి ఆ పనులలో బంధిస్తుంది." ("తన్నిబధ్నాతి కర్మసంగేన దేహినమ్ " 7); మనిషిలో లోభం, ప్రవృత్తి, అశాంతి, స్పృహ ఎక్కువగా కలిగినపుడు, ఆ మనిషిలో రజోగుణం వృద్ధి పొందినదని అర్థం. (లోభః ప్రవృత్తిరారంభః కర్మణామశమః స్పృహా, రజస్యేతాని జాయంతే వివృద్ధే...". 12); సత్వగుణం ఫలం జ్ఞానప్రాప్తి అయినట్లే రాజసిక గుణం వలన ఫలం లోభం. రజస్సు దుఃఖానికి కారణం- ("రజసస్తు ఫలం దుఃఖం ". 16)రజస్సు ప్రధానంగా ఉన్నపుడు మరణించిన మనిషి తనవలనే పనులయందు ఆసక్తి కలిగిన వారి కుటుంబంలో, తిరిగి మనిషిగానే పుడతాడు- ("రజసి ప్రలయం గత్వా కర్మసంగిషు జాయతే ".15).

ఇక తమోగుణం గురించిన అవగాహన కల్పిస్తున్నాడు భగవానుడు-

తమస్సు అజ్ఞానం వలన పుడుతుంది. ("తమసస్త్వజ్ఞానజం.8) "; తమస్సు పెరిగినపుడు అంతా చీకటిలో. అవివేకం, పనులలో అనాసక్తి, ప్రమాదం, మోహం పుడతాయి.

"అప్రకాశోక ప్రవృత్తిశ్చ ప్రమాదో మోహ ఏవ చ,
తమస్యేతాని జాయన్తే వివృద్ధే".12); తమస్సులో మరణించినపుడు మనిషి మూఢులగర్భంలో పుడతాడు. " ("ప్రలీనస్తమసి మూఢయోనిషు జాయతే ". 15); తమస్సు వలన ప్రమాదం మోహమే కాకుండ, అజ్ఞానం కూడ కలుగుతుంది. ("ప్రమోదమోహా తమసో భవతో అజ్ఞానమేవ చ " 17); చివరకు అధోగతి పాలై తామసికులు పశువులుగా పుడతారు- ("అధో గచ్ఛంతి తామసాః. 18)

భగవానుడు చెప్పిందాన్ని బట్టి మనకు ముందుగా స్పష్టమైన సత్యం- ప్రకృతి సూత్రధారిణి అని, ఆ ప్రకృతి ప్రతి ప్రాణిని ఈ మూడుతాళ్ళతో బంధిస్తుందని . ఆ వెంటనే భగవానుడు చెప్పిన మరొక గొప్ప మాట- " ఈ దేహంలోని అన్ని ద్వారాల లోను జ్ఞానమనే వెలుగు ఎప్పుడు కలుగుతుందో అప్పుడు సత్వం వృద్ధిలో ఉన్నదని తెలుసుకోమన్న మాట ". దేహ ద్వారాలంటే ఈ కన్ను ముక్కు చెవి . ఈ రంధ్రాలనుండే వెలుగు బయటకు పోయేది తిరిగి విషయాల జ్ఞానం బుద్ధికి చేర్చేది . నిజానికి ఈ లోపలి వెలుగు , పరమాత్మ ప్రకాశము అందరి దేహాలలో అన్ని దేహాలలో ఒకటే. కాని ఆ వెలుగు అందరికీ ఉన్నదున్నట్లుగా బయటకు రాదు. ఈ మూడు గుణాల యొక్క మూడు రంగులు అడ్డుపడతాయి. అందుకే ఆ వెలుగు మూడు రంగులనద్దుకుని వస్తుంది .తెలుపు ఎరుపు నలుపు. ఈ మూడు గుణాలలో సత్వం స్వచ్ఛమైనది. అది స్వచ్ఛతని ప్రకాశమానం చేస్తుంది. ఆ వెలుగులో అంటే ఆ సత్వపు వెలుగులో లోకం స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. ఉన్నదున్నట్లు. (రంగు కాని రంగు కదా తెలుపు.) ఉన్నదున్నట్లు గా కనిపించడం అంటే ధర్మం ధర్మంగా తెలియడం, అధర్మం అధర్మంగా తెలియడం . సాత్వికత అంటే అదే. సాత్వికుడు ఎట్లా ఉంటాడు, ఎట్లా ప్రవర్తిస్తాడు, అతన్నెలా తెలుసుకోవడం అంటే ,ఎవరి ముఖం లో స్వచ్ఛత ప్రవర్తనంలో వివేకం ప్రతిఫలిస్తాయో అతడు సాత్వికుడు. ధర్మాధర్మాలు , న్యాయాన్యాయాలు తెలియడం, ధర్మం న్యాయం శ్రేయస్కరమని తెలిసుకుని దానిని పాటించి, , అధర్మం ,అన్యాయం హానికరమని తెలుసుకుని దాన్ని పరిహరించుకుని, తనకూ, తనుంటున్న సమాజానికీ హితముగా పనులు చేసే వాడు సాత్వికుడు. అతని వలన ఆయనకూ మనకూ కూడా సుఖమే. అటువంటి వారే రాముడు, సీత మొదలైన వారు. మనిషిగా పుట్టి ఉత్తమ మనిషిగా ఎదిగి దేవుళ్ళయిన వారు.

ఇక రజోగుణం పులిమే రంగు ఎరుపు. మహా ఆకర్షకం, మహా బంధకారకం . మహా మొండిది కూడా. రాజసం ఉన్నవాడు మంచి పనులే చేస్తాడు. కానీ ఆ పనుల వెనక ఉద్దేశం ఉన్నతమైనవి కావు. పేరుకోసం ప్రతిష్ట కోసం చేసే పనులు. అధికారం చెలాయించడం , దుర్వినియోగం చేయడం, అందరినీ తన బానిసలనుకోవడం, కోరినది దొరకకపోతే కల్లోలం సృష్టించడం ఇట్లా ఎన్నో అశాంతిని ఆగ్రహాన్ని (తనలో, తన చుట్టుపక్కల) ,యుద్ధ వాతావరణాన్ని, అభద్రతనీ నెలకొల్పే నైజం రజోగుణానిది. అటువంటి రాజసుల వలన ఎప్పుడూ సమాజానికి ముప్పే. దానికి ఉదాహరణం, రావణుడు,దుర్యోధనుడు మొదలైన వారు.

ఇక తామసికుల గురించిన అవగాహన. వీళ్ళను గుర్తించడమే మహా కష్టం. మహా చిక్కు . వీళ్ళు కూడా పైకి శాంతంగానే ఉంటారు. కానీ పైకి కనిపించే వీళ్ళ నిశ్శబ్దత వెనక ఉండేది సత్వం కాదు, నిస్సత్వం, బద్ధకత్వం. అనాసక్తత, ఆలస్యం మూలకమైన నిర్లిప్తత. స్పష్టత లేకపోవడం వలన వచ్చిన నిష్క్రియత్వం. మహా సోమరితనం. చేయాల్సిన పనులు కూడా చేయలేని జడత్వం. నిస్తేజం, తామసమంటేనే చీకటి . మంచేదో చెడేదో తెలుసుకోలేని అజ్ఞానం. ఆ అవగుణాలన్నీ ఏకాంతం, వైరాగ్యం అన్న ముసుగువేసుకుని సత్వంలాగా కనిపిస్తాయి. నిజానికి ఈ మూడు గుణాలు ఎప్పుడూ కలిసే ఉంటాయి. ప్రతి ప్రాణి లోను ఉంటాయి అని చెప్పుకున్నా, ఒక్కొక్క ప్రాణి లో ఒక్కో గుణం ప్రధానంగా ఉంటుంది, మిగతా రెండు గుణాలను అణచిపెట్టి. అయితే జాగ్రత్తగా గమనించిన మనిషి తనలో ఎక్కువగాఉన్న తమస్సును తొక్కిపెట్టి ప్రయత్నపూర్వకంగా రజస్సును అందుకోవాలి . అట్లాగే రజస్సును అధిగమించి సత్వాన్ని పొందాలి. కానీ బలవంతంగా కాదు, సత్వబలంతో జయించాలి, రంగు అద్దాన్ని మార్చి తెలుపు అద్దాలి. కనపడీ కనపడకుండా మనలోపల దాగి ఉన్న చెడుపై వెలుగును ప్రసరింపచేసి, జ్ఞానంతో కడగేయాలి . వివేకమనే కత్తి ఝుళిపించి అహంకారం మమకారం మొదలైన ప్రతికూల ధోరణులను ఖండించాలి. మనిషిగా పుట్టినందుకు సాఫల్యత పొందడానికి ఇది మొదటి మెట్టు.

ఈవిధమైన వివేచన, సత్వగుణ పెంపు తన అభ్యున్నతి కొరకే కాక సమాజ సువ్యవస్థకు దోహదం చేయగలదు. వ్యక్తుల సచ్ఛీలత, సత్వగుణసంపత్తి సమష్టి శ్రేయస్సుకు ప్రధాన కారణం కనుక భగవద్గీతలోని ఈ అధ్యాయం త్రిగుణాలమీద అధ్యయనం చేయాల్సిన ఆవశ్యకతను తెలుపుతుంది. వ్యక్తి స్వేచ్ఛ, వ్యక్తి ప్రాధాన్యత ఉన్న ప్రస్తుత సమాజంలో సమష్టి భావన దూరమవుతున్నది. విశ్వమంతా అహంతో నిండిపోతున్నది. కుటుంబ బాంధవ్యాలు ఛిన్నాభిన్నమవుతున్నాయి. అన్ని రంగాలలో, అన్ని క్షేత్రాలలో జరుగుతున్న ఇంత అరాచకం ,అన్యాయం, అక్రమం ,అధర్మం , విధ్వంసం ఈ మితిమీరిన తామసిక రాజసిక ప్రవృత్తులు కల మనుషుల మూలాన్నే . అందుకే త్రిగుణాత్మకమైన, అందునా తమస్సు అధికంగా ఉన్న మన మనోవృత్తులను అదుపుచేసుకుని, రజస్సులోకి ఎదిగి, క్రమంగా ఆ లక్షణాన్ని కూడా అధిగమించి, ప్రేయస్సు కోసం కాకుండ నలుగురి శ్రేయస్సుకు దోహదకారి అయిన సత్వగుణాన్ని అందుకోగలిగితే సమసమాజ నిర్మాణం సాధ్యమవుతుంది. ఏకాదశ ఇంద్రియ జయంతో సాధ్యం చేసుకోవలసిన స్వస్థత భద్రత ప్రభుతకు ప్రధాన కారణం సత్వ సంశుద్ధి. అది మన చేతుల్లోనే ఉంది అంటాడు భగవానుడు.

ఉపయుక్త గ్రంథ సూచి:

1. సూరపరాజు రాధాకృష్ణ మూర్తి. భగవద్గీత. శంకరభాష్యము. జనని ప్రచురణ.హైదరాబాద్. 2004.
2. సూరపరాజు రాధాకృష్ణ మూర్తి. కృష్ణుని పిలుపు. Emesco. 2018.
3. భగవద్గీతా సర్వస్వము. యల్లంరాజు శ్రీనివాస రావు. 2006.
4. The Message of Vivekachudamani. Swami Ranganathananda. Advatha Ashram.Mayavathi. 2008.